

Književna ispitna djela za školski esej u školskoj godini 2021./2022. za višu razinu ispita

CHARLES BAUDELAIRE
“ALBATROS”

MODERNIZAM

- modernizam – nešto novo, moderno
- razdoblje u književnosti s kraja 19. st.
- modernisti smatraju da je cilj umjetnosti ostvarenje ljepote – to se postiže savršenim pjesničkim oblikom, tj. sonetom
- **Charles Baudelaire** je svojom zbirkom **“Cvjetovi zla” objavljenom 1857. udario temelje modernizmu**
- 1860. u Francuskoj se javio pjesnički pokret - PARNASOVSTVO (Parnas – gora u Grčkoj, sjedište Apolona i muza)
- obuhvaća razdoblje od 1860. do 1866. g.
- 1866. g. izdaju zbirku “Suvremeni Parnas”
- voda pokreta: Charles-Marie Leconte de Lisle [Šarl Mari Lekont de Lil]
- značajke parnasovskog pjesništva:
 1. pjesma mora biti oslobođena pjesnikove osjećajnosti
 2. forma pjesme mora biti savršena (sonet)
 3. pjesnik mora izbjegavati suvremenu tematiku
 4. umjetnost mora služiti jedino umjetnosti (larpurlartizam)
- oko 1885. g. u Francuskoj se javlja novi pjesnički pokret – SIMBOLIZAM
- značajke simbolističkog pjesništva:
 1. pri opisivanju služi se simbolima
 2. mora biti sugestivno (poticajno)
 3. ne smije biti razumljivo (čitatelj sam mora odgometnuti simbole)
 4. muzikalnost stiha
- najznačajniji simbolisti: Paul Verlaine [Pol Verlen], Stephane Mallarme [Stefan Malarme], Arthur Rimbaud [Artir Rembo]
- ostali predstavnici: Norveška – Henrik Ibsen

Rusija – Anton Pavlovič Čehov, Aleksandar Aleksandrovič Blok

Njemačka – Rainer Maria Rilke

- **BAUDELAIRE** - francuski pjesnik, začetnik simbolizma
- albatros – morska ptica velikih krila
- lirska misaona pjesma (iz zbirke “Cvjetovi zla”)
- pisana u alegoriji (preneseno značenje)
- tema: pjesnik u društvu

- simbolom albatrosa iskazuje se sudbina pjesnika u društvu
- mornari se izruguju albatrosu zbog njegove nezgrapnosti, isto tako se
 - ljudi izruguju pjesniku zbog njegove posebnosti (ne cijene pjesnikove kvalitete)
- pjesnik drugačije doživljava svijet i zbog toga je neshvaćen i osamljen
- pjesma je iskazana simbolima: albatros – pjesnik
krila – talent
mornari – društvo

odnos albatrosa i mornara

- albatros u visinama – prekrasan, slobodan
- na brodskoj palubi – ružan, nezgrapan
- mornari – love albatrose iz zabave

odnos pjesnika i svijeta

- pjesnici u svom stvaralaštvu – slobodni, prelijepi
- u stvarnosti – sanjari, smiješni
- ljudi – ne razumiju ljepotu poezije

Charles Baudelaire

“Suglasja”

- *suglasje* – sklad, harmonija
- *ambra* – mirisava želučana izlučevina iz kita, služi za proizvodnju parfema
- *mošus* – tvar iznimna mirisa (iz žljezde azijskog jelena)
- *tamjan* – mirisna smola, služi za kadenje
- lirska misaona pjesma
- **tema:** pjesnikov doživljaj svijeta
- **osnovni motiv:** značenje simbola u čovjekovu životu (*simbol* – znak koji označuje neki pojam ili ga na njega podsjeća)
- **priroda** - hram simbola (neiscrpno vrelo pjesničkog stvaralaštva)
- pjesnici trebaju otkriti značenje tih simbola
- zvukovi, mirisi i boje međusobno se prožimaju
- **prožimanje raznih osjetila – SINESTEZIJA** (pr. pjesnik mirise doživljava raznim osjetilima – jedan izaziva drugi – “*slatki ko oboe*” – osjet okusa, osjet slуха)
- izdvajanje osjeta mirisa - na čovjeka djeluje ugodno i neugodno
- različiti mirisi: jedni su svježi, slatkasti; drugi - razbludni, teški
- **stilske figure - metafora:** priroda – hram simbola
- **poredbe:** mirisi - svježi ko dječja put, ko polja zeleni, ko oboe slatki

- **oblik pjesme: sonet** (za simboliste je je bitna forma, oblik pjesme a ne sadržaj)

“Stranac”

- pjesma u prozi (pjesma pisana slobodnom rečenicom s elementima lirske pjesme)
- objavljena u zbirci “Spleen Pariza”
- oblik dijaloga
- pjesnik – stranac, zagonetni čovjek (nesnalaženje u suvremenom svijetu)
- raspoloženje: osamljenost, pesimizam
- tema: pjesnikova osamljenost
- pjesma govori o pjesnikovom odnosu prema obitelji, domovini, ljepoti i materijalnim vrijednostima
- - pjesnik se odriče oca, majke, sestre i brata – ne razumiju ga
- nema domovine – nerazumijevanje s okolinom
- ljepota je prolazna
- prezire materijalne vrijednosti – nisu mu važne
- voli oblake – simboliziraju duhovne vrijednosti – pjesništvo (jedino mjesto gdje se osjeća sretnim)

O Charlesu Baudelaireu i njegovoj zbirci “Cvjetovi zla” (Le fleurs du mal)

- francuski pjesnik i kritičar, začetnik moderne europ. poezije
- rodio se u Parizu 1821.g.
- vrlo rano ostaje bez oca (majka se kasnije udaje za plemića)
- postaje buntovnik koji prezire svoju životnu sredinu
- kao 18-ogodišnjak priključuje se književnim boemima u pariškoj četvrti
- obitelj ga želi izvući iz takvog života i šalje ga u Indiju (nakon 10 mj. vraća se u Pariz)
- traži dio obiteljskog naslijeđa te živi kao bogati boem (sudski mu zabranjuju trošenje novca te živi kao siromah)
- smatra da je pjesnik otpadnik od društva i pobunjenik koji izvikuje istinu
- za života je bio neprihvaćen i odbačen
- umro je u 46. godini slomljen bolešću i životnim tegobama
- djela: “Cvjetovi zla” (1857.), Spleen Pariza (1869.g.- zbarka u prozi)

- godine 1857. izdaje pjesničku zbirku **“Cvjetovi zla”** – prva moderna pjesnička zbirk
- **“Cvjetovi zla”** (cvijet – lijepo, ljepota) – pronalaženje ljepote u zlu koje vlada svijetom
- u poeziju je uveo dotad “nedopuštene” teme – umjesto o dobroti, istini i ljepoti, pjeva o ružnoći, laži i zlu
- ljepotu poezije stvara iz ružnoće života
- izazvala je burnu reakciju (izbačeno je 6 pjesama, doveden je pred sud – globa 300 franaka)
- teme njegovih pjesama: smrt, praznina, očaj, bijeda, blud, sivi život velegrada, borba za opstanak
- zbirka “Cvjetovi zla” sastoji se od 6 dijelova:
 - 1.) **Spleen** (jad, tuga, očaj) i **ideal** – kontrast između idealja i jada, tuge
 - 2.) **Pariške ulice** – pokušaj bijega u svijet velegrda
 - 3.) **Vino** – bijeg u umjetne rajeve
 - 4.) **Cvjetovi zla** – pokušaj pronalaženje ljepote u zlu
 - 5.) **Prosvjed** - pobuna protiv tradicionalnih vrijednosti
 - 6.) **Smrt** – kao jedina mogućnost pronalaženja smirenja
- piše tradicionalnim stilskim oblikom, posebice sonetom

Camus, Albert: Stranac

SVJETSKA KNJIŽEVNOST OD 1929. DO 1952.

- nestaju pravci s početka stoljeća
- Lrika
- pišu se uglavnom misaone pjesme
- pjesnici: *Federico Garcia Lorca, Pablo Neruda, Jacques Prevert [Žak Prever]*
- Epika
 - roman - najzastupljenija prozna vrsta
 - pišu se moderni romani u kojima fabula više nije dominantna
 - vrste romana:
 - a) *roman toka svijesti* - prati sve što se događa u svijesti likova
 - b) *roman- esej* - unosi se znanstvena problematika
 - pisci se sve više okreću psihičkom životu svojih likova (iznose njihove misli, razmišljanja)
 - tematika modernog romana:
 - 1.) **otudenost modernog čovjeka** - gl. likovi su načitani pojedinci koji se ne snalaze u svijetu koji ih okružuje (Camus, *Stranac*)

2.) sukob između pojedinca i vlasti (M. Selimović, *Derviš i smrt*)

3.) strah od budućnosti (Sartre "Mučnina")

- pisci: **Marcel Proust, James Joyce, Virginija Woolf** - začetnica romana toka svijesti, **Albert Camus, E. Hemingway**

Drama

- i u dramskoj književnosti dolazi do promjena
- stvara se moderna drama (antidrama, antikomad, kazalište apsurda) u kojoj nema nikakve radnje
- obilježja antidrame:

1.) nema fabule	4.) likovi su prikazani kao klaunovi ili marionete
2.) nema zapleta	5.) likovi su pasivni
3.) ništa se ne događa	6.) vode se besmisleni razgovori

- time se želi naglasiti besmislenost života, otuđenost modernog čovjeka, odsustvo komunikacije
- glavni predstavnici antidrame su:

Samuel Beckett [Semjuel Beket] „U očekivanju Godota”

Eugene Ionesco [Ežen Jonesko] “Ćelava pjevačica”, “Stolice”

- javlja se epsko kazalište – kazalište u kojem se pripovijeda neka priča i od gledatelja se očekuje da bude aktivan – začetnik: **Bertolt Brecht** [Bertol Breht]

- **Albert Camus** - francuski romanopisac, dramatičar i novinar

- STRANAC - psihološko-filozofski roman

- pisan u 1. licu jd. kao ispovijest glavnog lika

- podijeljen u 2 dijela: **1. život od saznanja za majčinu smrt do izvršenja ubojstva**
2. život od uhićenje do iščekivanja smrtne kazne

- vrijeme radnje: prva polovica 20. st.

- mjesto radnje: Alžir

- tema: sukob glavnog lika sa svjetom

- likovi: **Mersault** [Merso] – uspješan poslovni čovjek srednjih godina

- potpuni stranac u društvu – nema životni cilj, nema nade, nije emocionalan

- njegove mane su iskrenost i ravnodušnost zbog kojih je i osuđen na smrt

Raymond - svodnik i pripadnik alžirskog podzemlja; Mersaultov susjed

Marie - Mersaultova ljubavnica

- roman započinje saznanjem za majčinu smrt koju je Mersault primio vrlo hladno

- prijateljuje sa susjedom Raymondom

- na izletu dolazi do sukoba Raymonda i skupine Arapa (Mersault ubija jednog od njih)

- u drugom dijelu romana opisan je njegov život od uhićenje i suđenje

- imao je osjećaj da mu sude jer je bio bezosjećajan na majčinu pokopu

- nije se uopće branio tijekom suđenja (ravnodušno prima smrtnu kaznu)

- **apsurd**: zatvoren zbog ubojstva, osuđen zbog bezosjećajnosti na majčinu pokopu
 - doživljava smrt kao nešto neizbjegno i svejedno mu je kada će i kako umrijeti
 - shvaća da njegovo postojanje nema neki viši smisao - smrt je absolutni kraj
 - svjestan je apsurda života i vlastitog postojanja
 - poželio je da na dan smaknuća ne bude sam, nego da na ulici bude mnogo gledatelja koji će ga dočekati s povicima mržnje
 - motiv smrти provlači se kroz cijeli roman: 1. prirodna smrt majke
2. nasilna smrt (ubojstvo Arapa)
3. nasilna smrt (sudska presuda)
-

Fjodor Mihajlovič Dostojevski (1821. – 1881.) „Zločin i kazna”

EUROPSKI REALIZAM

- lat. **realis** – realno, stvarno, istinito
- razdoblje od 1830. do 1870.
- javlja se u vrijeme procvata društvenih i prirodnih znanosti te tehničkih otkrića (parni stroj, željeznica, telegraf)
- uvode se likovi iz svakidašnjeg života: plemiće, prostitutke, pijance, kriminalce
- pisci opisuju i kritiziraju trenutačno političko, kulturno i društveno stanje
- na ponašanje likova utječe njihov socijalni položaj i osobit način razmišljanja – socijalno-psihološka motivacija
- **Francuska:** Honore de Balzac [Onore de Balzak] i Gustave Flaubert [Gustav Flöber]
- **Rusija:** N. V. Gogolj, Ivan Sergejevič Turgenjev, L N. Tolstoj, F. M. Dostojevski
- *realizam u Rusiji možemo podijeliti u tri faze:

- 1.) rani realizam (pod utjecajem romantizma) – Gogolj
- 2.) razvijeni realizam (opisuju se socijalni i psihološki problemi) – Turgenjev
- 3.) visoki realizam (priповjedač ulazi u junakov unutarnji svijet) – **Dostojevski**, Tolstoj

- **Engleska:** Charles Dickens

- **karakteristike realizma:**
 1. ISTINITOST
 2. OBJEKTIVNOST
 3. DETALJAN OPIS AMBIJENTA
 4. OPŠIRNOST
 5. OPIS POJAVA IZ SVAKODNEVNOG ŽIVOTA
 6. SOCIJALNO-PSIHOLOŠKA MOTIVACIJA
 7. KNJIŽEVNE METODE: opisivanje, priповijedanje, dijalog, unutarnji monolog
 8. KNJIŽEVNE VRSTE: roman i novela

- Razlike između romantizma i realizma –

romantizam

- bijeg iz stvarnosti (uz pomoć mašte)
- uljepšavanje života
- čovjek je izoliran od društva
- opis pejzaža i osjećaja
- subjektivnost
- dominira lirika

realizam

- opis stvarnosti
- prikaz života bez uljepšavanja
- čovjek je dio društva
- opis svakodnevnog života
- objektivnost
- dominira epika (osobito roman)

- **NATURALIZAM** (lat. naturalis- prirodan) – pravac u književnosti

- trajanje: 1870. – 1890.
- utjecaj Hippolytea Tainea: čovjek je određen naslijedjem, sredinom i trenutkom
- nastoji prikazati i one najružnije strane društva: nastranost, zločin, izopačenost
- začetnik: Emile Zola (romani: „Therese Raquin”, „Germinal”)

- DOSTOJEVSKI - jedan od najznačajnijih ruskih pisaca

- djela: Bijedni ljudi, Poniženi i uvrijeđeni, Kockar, Bjesovi, Braća Karamazovi, Dvojnik...

- **socijalni** (slika bijede), **psihološki** (psihički problemi gl. lika) i **realistički roman**
(vjerno opisuje tadašnju Rusiju)

- vrijeme radnje: 2. polovica 19.st.

- mjesto radnje: Petrograd (današnji Sankt Peterburg)

- tema: zločin studenta Raskoljnikova

- likovi:

◆ **Rodion (Rodja) Romanovič Raskoljnikov** (23 godine)

- bivši student prava, zbog socijalne nepravde ubija staru lihvaricu

- ljude dijeli na:

„obične“	„neobične“
- služe samo za razmnožavanje	- pokreću svijet, imaju pravo na zločin radi postizanja nečeg boljeg

- sebe smatra „neobičnim“ – misli da će ubojstvom lihvarice svijet riješiti zla, ispraviti nepravdu

- **zločin** – sjekirom ubija lihvaricu Aljonu Ivanovnu, ali i njezinu sestru Lizavetu (svjedokinja)

- nakon zločina pada u groznicu – počinje mučna psihička borba, borba sa savješću

- veza sa Sonjom Marmeladovom - nagovara ga da priznaje zločin i okaje ga kaznom

- **kazna** - osuđen na 8 god. zatvora u Sibiru (utjehu pronalazi u Evandželju i Sonjinoj ljubavi)

◆ **Dunja** - Raskoljnikovljeva sestra, želi pomoći bratu da nastavi studij (bogatom udajom)

◆ **Razumihin** – Rodjin najbolji prijatelj

◆ **Sonja Marmeladova** - Rodjina ljubav, prostitutka (siromaštvo obitelji prisililo ju je na to), tiha, mirna, dobra, pobožna

- ◆ **Porfirij Petrovič** - istražitelj, sumnja u Raskolnikova od samog početka
- ◆ **Svidrigajlov** – bivši Dunjin poslodavac; želi se njome oženiti, ali ga ona odbija
- počinio samoubojstvo (svoje „grijehe“ okajao ostavivši novac Dunji i Marmeladovima)

* 3 su razloga koja navode Raskolnikova na zločin:

- 1.) želi svijet učiniti boljim – želi dokazati svoju teoriju o „običnim“ i „neobičnim“ ljudima
- 2.) želi spriječiti sestrinu udaju za bogatog Lužina
- 3.) želi spasiti Sonju od posla kojim se bavi

Johan Wolfgang Goethe (1749. – 1832.)

"PATNJE MLADOG WERTHERA"

ROMANTIZAM

- romantizam – obuhvaća razdoblje od kraja 18.st. do prve polovice 19. st.
- vrhunac doživljava između 1800. i 1830.
- naziv – roman/romantičan
- javlja se u vrijeme velikih društvenih i povijesnih promjena: propadanje feudalizma i jačanja građanske klase
- te promjene utjecale su i na životni nazor tadašnjeg čovjeka jer nisu donijele ono očekivano – slobodu, bratstvo i jednakost
- u tadašnjem čovjeku javlja se razočaranje, pesimizam i klonuće
- nositelj romantičarskog pokreta bila je građanska klasa, premda je u redovima romantičara bio i znatan broj plemića
- KNJIŽEVNA TEMATIKA ROMANTIZMA -
 1. **intimna tematika** (Goethe, Lamartine)
 2. nacionalno-povijesna (Hugo)
 3. pejzažna tematika (Byron, Wordsworth)
 4. mistična tematika (Poe)
- ZNAČAJKE ROMANTIZMA –
 1. odbacivanje klasicizma
 2. isticanje osjećaja
 3. štovanje prirode
 4. razočarenje i pesimizam (“svjetska bol”)
 5. zanimanje za povijest
 6. važna je originalnost

- PATNJE MLADOG WERTHERA - ljubavni roman
- tema: ljubav
- epistolarni roman – roman u obliku pisama
- roman započinje dolaskom Werthera, mladog slikara, u gradić We s namjerom da razriješi pitanje nasljedstva svoje majke, a ujedno da u samoći i radu zaboravi svoju mladenačku ljubav
- središnji dio romana prikazuje Wertherovu zaljubljenost prema bilježnikovoj kćeri Lotti, koja se prije Wertherovog dolaska, po želji majke, zaručila za mladog i privlačnog Alberta
- zaljubljenost prerasta u ljubav koja uništava sve sile Wertherova bića i čini ga ovisnim o Lotti
- u završnom dijelu romana Werther nemogućnost ostvarenja ljubavi rješava samoubojstvom
- Werther je romantičarski junak: sklon maštanju, uživa u prirodi, umjetnosti, hipersenzibilan je

ANTUN BRANKO ŠIMIĆ

HRVATSKI EKSPRESIONIZAM (1914. – 1929.)

- smrću A.G.Matoša 1914. završava razdoblje hrv. moderne
- mladi pisci u sljedeće dvije godine bavit će se istom tematikom kao i Matoš- opisom pejzaža (1914. izlazi zbirka pjesama „Hrvatska mlađa lirika” u kojoj svoje pjesme objavljaju: Ivo Andrić, Fran Galović, Ljubo Wiesner, Tin Ujević...)
- tek krajem 1916. Ulđeriko Donadini u svom časopisu „**Kokot**” govori o ekspresionizmu
- novinu koju je u književnost uveo Donadini, nastavio je Antun Branko Šimić
- krajem 1917. izdaje čas. „**Vijavica**” u kojem se otvoreno zalaže za ekspresionizam
- smatra da je umjetnost „ekspresija umjetnikovih osjećaja”
- po njemu umjetnik iskazuje svoj doživljaj svijeta i života onako kako ga on vidi i doživljava
- 1919. izdaje časopis „**Juriš**”
- 1920. izdaje zbirku „**Preobraženja**”
- u ranom stvaralaštvu M. Krleže također uočavamo karakteristike ekspresionizma (1918.-1926.)
- u tom su razdoblju nastale drame: „Kraljevo”, „Vučjak”; „U logoru”; te zbirke „Hrvatski bog Mars” i „Simfonije”
- 1919. M. Krleža i August Cesarec uređuju časopis „**Plamen**”
- od 1924. do 1927. M Krleža uređuje časopis „**Književna kritika**”
- ostali predstavnici: Ivo Andrić („Ex Ponto”, „Nemiri”) i August Cesarec
- **karakteristike ekspresionizma:**
 1. slobodan stih
 2. odsustvo interpunkcije
 3. česta uporaba glagola
 4. škrtost u izrazu
 5. važnost boja

6. motivi: strah, pobuna bolest, smrt, očaj

7. važnost grafičkog izgleda pjesme

“Javio se i nestao kao meteor. Ostala je svjetlost”

Jure Kaštelan

- A. B. ŠIMIĆ - pjesnik, kritičar, urednik časopisa
- najznačajniji predstavnik hrvatskog ekspresionizma
- rodio se 18. 11. 1828. g. u Drinovcima u Hercegovini, a njegov kratki životni put završio se u bolnici za tuberkulozne za zagreb. Zelenom brijegu 2. svibnja 1925.
- školovao se u Širokom Brijegu, Mostaru, Vinkovcima, Zagrebu
- s pokretom ekspresionizma upoznaje se 1916. preko njem. časopisa “Der Sturm”
- u svom časopisu “Vijavica” iz 1917. javno govori o tom pokretu
- 1919.g. objavljuje časopis “Juris”
- 1920.g. objavljena mu je zbirka “Preobraženja”
- osnovni motivi u Šimićevim pjesmama su: žena ljubav, tijelo, bolest, smrt i siromaštvo
- za njega je ljubav smisao života, a smrt nešto normalno, svakodnevno, prirodno
- Šimić je bio i pjesnik preobraženja, te preobrazbe najbolje vidimo u njegovim pjesmama
- njegove preobrazbe možemo podijeliti u nekoliko faza:
 - 1.) u ranoj fazi piše pjesme koje govore o čežnji za prošlim danima, o djetinjstvu i zavičaju
 - to je poezija čiste impresije (utjecaj Matoša)
 - 2.) druga faza odnosi se na njegov odlazak u grad
 - sukob idiličnog svijeta prirode sa svijetom tehnike dovodi do promjene u pjesniku
 - dodamo li tome i prve klice bolesti koje osjeća u sebi, bit će nam jasna ta preobrazba – pjesnik s impresije prelazi na ekspresiju (piše o onome što proživljava – uvodi slobodan stih)
 - počinje se baviti nekim općeljudskim pitanjima (o ljubavi, životu, smrti)
 - taj veliki katolik preko noći postaje ateist – osjeća se prevarenim (“Bože, zar ti nije žao? Ja sam dijete. Bože! Dijete!”)
 - počinje vjerovati samo u ono što može opipati, dodirnuti
 - 3.) treća faza odnosi se na sam kraj Šimićeva života
 - doživljava još jednu preobrazbu – ponovo se okrenuo Bog

Antun Branko Šimić

“Ljubav”

Zgasnuli smo žutu lampu

*Plavi plašt je pao oko tvoga tijela
Vani šume oblaci i stabla
Vani lete teška bijela krila*

Moje tijelo ispruženo podno tvojih nogu

Moje ruke svijaju se žude mole

*Draga, neka tvoje teške kose
Kroz noć zavijore, zavijore*

*Kroz noć
Kose moje drage duboko šumore*

kao more

Antun Branko Šimić

“Pjesnici”

- lirska misaona pjesma
 - tema: razmišljanje o pjesnicima
 - motivi: pjesnici, čuđenje, svijet, oči, uho
 - čuđenje – osnovni poticaj za stvaranje (izvor poezije)
 - pjesnici gledaju i osluškuju ono što ostali ljudi ne zamjećuju, potom te doživljaje i svoj unutarnji svijet izražavaju u pjesmama
 - nailaze na “ćutanje” – društvo nema sluha za pjesmike
 - stihom: “*pjesnici su čuđenje u svijetu*” naglašava da pjesnici prate i proživljavaju sve što se događa u svijetu
 - “*pjesnici su vječno treptanje u svijetu*” – trajno su uznenireni
 - karakter, ekspresionizma: - slobodan stih, nema interpunkcije, odbacivanje opisa, česta uporaba glagola

A. B. Šimić „Opomena“

*Čovječe pazi
da ne ideš malen
ispod zvijezda!*

*Pusti
da cijelog tebe prođe
blaga svjetlost zvijezda!*

*Da ni ta čim ne žališ
kad se budeš zadnjim pogledima
rastao od zvijezda!*

*Na svom koncu mjesto u prah
pređi sav u zvijezde!*

- lirska misaona pjesma
- pjesnikovo obraćanje čitatelju
- tema: smisao čovjekovog postojanja
- poruka: “**ČOVJEĆE PAZI DA NE IDEŠ
MALEN ISPOD ZVIJEZDA!**”
- /
- u životu trebamo težiti višim i trajnijim vrijednostima - idealima
- ideali koji osmišljavaju čovjekov život:
humanost, dobrota, plemenitost, altruizam...
- „zvijezda“ – simbolizira viši smisao života ispunjenost života
- „pređi sav u zvijezde“ – dosezanje najviših idea
- čovjek svojim djelima može doseći vječnost
- karakteristike ekspresionizma: slobodan stih, nema interpunkcije, česta uporaba glagola, odbacivanje opisa, vizualan izgled pjesme

Antun Branko Šimić,,Smrt i ja”

*Smrt nije izvan mene: Ona je u meni
od najprvog početka: sa mnom raste
u svakom času*

*Jednog dana
ja zastanem
a ona raste dalje
u meni dok me cijelog ne proraste
i stigne na rub mene. Moj svršetak
njen pravi je početak:*

kad kraljuje dalje sama

- lirska misaona pjesma
- u pjesmi je izražen motiv smrti
- smrt je česta tema u Šimićevim pjesmama (vrlo rano Šimić se sukobljava s bolešću)
- Šimić doživljava smrt kao jedinu mogućnost koju život neizbjegno nosi u sebi, smrt je dio života
- život i smrt su neizbjegni pratioci čovjeka
- samim rođenjem predodređeni smo za smrt
- Šimić je nastojao da taj biološki proces rasta smrti bilježi jednostavno i smireno, bez patetike
- karakteristike ekspresionizma: slobodan stih, odsustvo interpunkcije (nema točke, zareza) česta uporaba glagola

Antun Branko Šimić

„Moja preobraženja“

*Ja pjevam sebe kad iz crne bez dane i mučne noći
iznesem blijedo meko lice u kristalno jutro
i s pogledima plivam preko polja livada i voda*

- tužne

*Ja pjevam sebe koji umrem na dan bezbroj puta
i bezbroj puta uskrsnem*

*O Bože daj me umorna od mijena
preobrazi u tvoju svijetlu nepromjenjivu i vječnu zvijezdu
što s dalekog će neba noću sjati
u crne muke noćnih očajnika.*

- promjena

- preobraženja - promjene
- lirska misaona pjesma
- tema: promjene u pjesničkom stvaranju
- „*Ja pjevam sebe...*“ – pjevam o sebi
- kontrast: crna noć – kristalno jutro
- „*i s pogledima plivam preko polja livada i voda...*“ - vezanost pjesnika za zavičaj
- u drugoj strofi pjesnik govori o nedjeljivosti života i smrti
- umoran je od stalnih promjena
- moli Boga za ustrajnost u svom stvaranju
- želi da ga Bog preobrazi u zvijezdu (simbol vječnosti)
- njegove pjesme osigurat će mu besmrtnost
- u njegovim će pjesmama ljudi pronalaziti utjehu
- karakteristike ekspresionizma: slobodan stih, nema interpunkcije, česta uporaba glagola

Antun Branko Šimić

„Hercegovina“

- lirska domoljubna pjesma
- tema: osobni doživljaj zavičaja
- plavom bojom Šimić nas uvodi u svoj unutrašnji svijet; opisuje zavičaj onako kakoga on vidi i doživljava (plava - boja ekspresionista; označava duhovnost)

stvarnost	pjesnikov doživljaj	simbolika
<i>livada</i>	<i>plava livada</i>	- pjesnikov unutrašnji svijet
<i>parni mlin</i>	<i>krvlju namrljana slikarija na ne</i>	- surova stvarnost
<i>vika seljaka</i>	<i>vika opeka</i>	- pobuna seljaka
<i>crni vlak</i>	<i>crni vlak koji se vuče i vrišti</i>	- iseljavanje uvjetovano siromaštvom; slutnja smrti
<i>slika sela u noći: nekoliko bijelih svjetlih prozora</i>	<i>nekoliko bijelih svečanih časova</i>	- mnogi su domovi napušteni

- zavičajnim motivima pjesnik iznosi stanje vlastite duše: strah, očaj, tjeskoba, nemir, usmljenost, slutnja smrti
- važnost boja: plava - duhovnost
crvena – krv (surova stvarnost – rat)

crna – slutnja smrti
bijela – optimizam

- karakteristike ekspresionizma:
 - slobodan stih
 - nema interpunkcije
 - česta uporaba glagola
 - simbolika boja
 - osjećaji: strah, usamljenost, očaj, nemir
 - vizualan izgled pjesme
 - objektivna stvarnost postaje subjektivan doživljaj

Tin Ujević

HRVATSKA KNJIŽEVNOST OD 1929. DO 1952.

RAZDOBLJE U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI OD 1929. DO 1952.

- razdoblje socijalno-psihološkog realizma
- književnost se razvijala u vrlo složenim prilikama (II. svj. rat, socijalne krize)
- smrću U. Donadinija i A.B. Šimića gasi se pokret ekspressionizma
- pisci se ponovo vraćaju realizmu (razlozi – politička i gosp. kriza, te soc.problemi)
- 1928.g. lijevo orijentirana hrv. inteligencija želi stvoriti tzv. *socijalnu literaturu*, odnosno književnost koja će se baviti socijalnom tematikom
- Stevan Galogaža i nekolicina ljudi okupljaju se oko čas. „**Kritika**”
- traže da književnost rješava društveno - političke probleme zanemarujući pritom umjetničku stranu književnosti – da ima utilitarnu zadaću (korisnu)
- ideje utilitarne književnosti propagirali su časopisi: „*Književnik*”, „*Literatura*”, „*Kultura*” i „*Izraz*”
- tome se suprotstavio M. Krleža, također ljevičar, jer smatra da je književnost umjetnost, a ne sredstvo socijalnopolitičke borbe („*sukob na knjiž. ljevici*”)
- početak njegova otpora započinje s **Predgovorom podravskim motivima Krste Hegedušića** (predgovor je napisao za mapu Hegedušićevih grafičkih crteža)
- pored soc. problema, glavna tema proznih djela je i opis psihičkog života likova
- pisci se zalažu za slobodu u umjetničkom stvaranju
- u hrv. književnosti toga 30-tih i 40-tih g. očituje se nekoliko tipova proze:
 - 1.) *realistično – humoristička* (*S. Kolar*)
 - 2.) *psihološko – realistička* (*M. Begović*)
 - 3.) *kritičko – realistička* (*A. Cesarec*)
 - 4.) *esejističko – filozofska* (*M. Krleža*)

- romanopisci i pripovjedači u svoja djela unose zavičajni ambijent i zavičajni govor (**Krleža** – Zagreb, **I.G. Kovačić** – Gorski kotar, **S. Kolar** – moslavačku sredinu)

- u pjesništvu se javljaju: 1.) *intimni motivi* – **Ujević, Cesarić, Tadijanović**

2.) *socijalni motivi* – **Cesarić, Nikola Šop**

3.) *religiozni motivi* – **Nikola Šop, Đuro Sudeta**

4.) *pejzažni motivi* – **Tadijanović, Cesarić**

5.) *misaoni motivi* – **Ujević, Cesarić**

- procvat dijalektalne lirike :

- ◆ čakavski pjesnici: **Mate Balota** („*Dragi kamen*“) i **Drago Gervais** („*Čakavski stihovi*“)
- ◆ kajkavski pjesnici: **I.G. Kovačić** („*Ognji i rože*“) i **Nikola Pavić** („*Popevke*“)

“Ove su riječi crne od dubine”

- UJEVIĆ - pjesnik, prevoditelj, eseist, kritičar, bohem
- rođen je u Vrgorcu 1891.g., a umro u Zagrebu 1955.
- OŠ završio je u Makarskoj, a gimnaziju u Splitu
- 1909. u Zagrebu upisuje Filozofski fakultet
- za života boravio je u Parizu, Beogradu, Sarajevu, Splitu, Zagrebu
- zbirke pjesama: **Lelek sebra** (1920.), **Kolajna** (1926.), **Auto na korzu** (1932.), **Ojađeno zvono** (1933.), **Žedan kamen na studencu** (1954.)
- osnovni motivi njegovih pjesama: patnja, osamljenost, žena, ljubav

*Ove su riječi crne od dubine
Ove su pjesme zrele i bez buke.
- One su, tako, šiknule iz tmine,
i sada streme ko pružene ruke.*

stremiti - težiti

*Nisam li pjesnik, ja sam barem patnik
i katkad su mi drage moje rane.
Jer svaki jecaj postati će zlatnik
a moje suze dati će derdane.*

derdan - ogrlica

*- No one samo imati će cijenu,
ako ih jednom u perli i zlatu,
kolajnu vidim slavno obješenu,
ljubljeno dijete, baš o tvome vratu.*

*perle – staklene kuglice
kolajna - ogrlica*

- lirska misaona pjesma

- nalazi se u zbirci "Kolajna" (najljepša zbirka ljubavne poezije hrv. lirike)
- tema: pjesničko stvaralaštvo
- pjesnikove riječi su pune patnje, boli, one su "*crne od dubine*" jer dolaze iz njegove duše
- Ujević sumnja u sebe kao pjesnika (uvijek je težio ka savršenstvu)
- pjesnik je patnik = u toj patnji pronalazi inspiraciju za svoje pjesme
- iz svakog njegovog jecaja, iz svake njegove suze nastat će najljepši stihovi (najljepše pjesme nastaju iz najveće patnje)
- njegove pjesme "imati će cijenu", vrijedit će jedino ako nađu na čitatelja koji će prepoznati njihovu vrijednost i ljepotu
- stilska sredstva:
 - *epiteti: crne, zrele, pružene, drage, ljubljeno;
 - *metafora: "riječi crne od dubine"
 - *poredba: "streme ko pružene ruke"
- strofa: katrena
- stih: jedanaesterac
- rima: abab

TIN UJEVIĆ "NOTTURNO"

- *notturno/nokturno* – umjetničko djelo (književno, glazbeno, likovno) koje predstavlja noć, noćne prizore, noćna raspoloženja

*Noćas se moje čelo žari,
noćas se moje vjeđe pote;
i moje misli san ozari,
umrijet ću noćas od ljepote.*

pote - znoje

*Duša je strasna u dubini,
ona je zublja u dnu noći;
plačimo, plačimo u tišini,
umrimo, umrimo u samoći.*

zublja - baklja

- lirska misaona pjesma
- motivi: noć, užareno čelo, oznojene vjeđe, ljepota, duševni zanos, tišina, samoća, smrt
- tema: pjesnikovo nadahnuće izazvano ljepotom
- pjesnik je opijen ljepotom (ljepotom noći, žene, života...)
- ta ljepota preobražava pjesnikovu duhovnu unutrašnjost (osjećaj zanosa, sreće)
- preobrazba je vidljiva i na pjesnikovom vanjskom izgledu: užareno čelo, oznojene vjeđe
- taj duševni zanos je toliko velik da je spreman i umrijeti
- metafora: duša – zublja u dnu noći

TIN UJEVIĆ (1895.-1955.)
“SVAKIDAŠNJA JADIKOVKA”

- pjesma se nalazi u zbirci “Lelek sebra” (1916.)

- lirska misaona pjesma

- motivi: osamljenost, bespomoćnost, razočaranje, odbačenost, gubljenje iluzija

- tema: osamljenost pjesnika

- pjesma je podijeljena na četiri dijela:

I. dio - izražava osobnu pjesnikovu tragediju

- pjesnik se osjeća staro iako je mlad:

*“Kako je teško biti slab,
kako je teško biti sam,
i biti star, a biti mlad.”*

- pjesnikovo lutanje i ponižavanje izraženo je stihovima: “*I gaziti cestama, / i biti gažen u blatu... ”*

- smatra da je rođen pod nesretnom zvijezdom: “*Bez sjaja zvijezde udesa
što sijaše nad kolijevkom... ”*

II. dio - pjesnikovo prvo obraćanje Bogu

- pjesnik govori o svojim idealima iz mladosti koji sadrže ljepotu i sreću:

*“Bože, sjeti se
svih obećanja blistavih
što si ih meni zadao... ”*

- život nije realizirao ideale iz mladosti, već je donio patnju, razočaranje i na kraju samoću

- pjesnik nam otkriva svoj težak život: trnje, kamenje, krvave noge, ranjeno srce, kosti umorne

- svoje patnje poistovjećuje s patnjama Isusa Krista:

*“I znaj da Sin tvoj putuje
dolinom svijeta turobnom
po trnju i kamenju... ”*

- svoju samoću izražava stihovima:

*“ I nema sestre ni brata,
i nema oca ni majke
i nema drage ni druga... ”*

III. dio - pjesnikovo drugo obraćanje Bogu

- započinje stihom: “*Bože, žeže tvoja riječ... ”*

- pjesnik je klonuo i ne vidi izlaz iz te svoje situacije

- jedini izlaz vidi u smrti, ili u ljubavi, odgovorima (zašto mu je život ispunjen gorčinom, razočaranjem i patnjom):

*“Jer meni treba moćna riječ
jer meni treba odgovor,
i ljubav, ili sveta smrt... ”*

IV. dio - izražava potpunu tragičnost pjesnika: “*Jer mi je mučno biti slab, / jer mi je mučno biti sam... ”*

- želi biti jak i voljen: “*...kada bih mogao biti jak, / kada bih mogao biti drag... ”*

- prerano izgubljena mladost:

“...no mučno je, najmučnije / biti već star, a tako mlad.”

- kompozicija: zatvorena (naglašava da su samoća, patnja i razočaranje u životu čovjeka neizbjegni)

Tin Ujević

“Pobratimstvo lica u svemiru”

- lirska misaona pjesma
- tema: svijest o zajedništvu
- pobratimstvo: zajedništvo ljudi - svim ljudima zajednički su: snovi, misli, lutanja, grijesi, snaga, teret sudbine...
- osnovna misao: život je božanski vječan, a čovjek je dio svemira
 - 1. strofa – pjesnikovo ohrabrenje - nismo sami u svojim nevoljama, snovima
 - i drugima se događa ono što i nama
 - ... „*Ima i drugih nego ti koji nepoznati od tebe žive tvojim životom.*”...
 - 2. strofa – pjesnikovo upozorenje
 - svoje misli i razmišljanja dijelimo sa drugima
 - čovjek je dio cjeline
 - 3. i 4. strofa - oduvijek je čovjek “dijelio” s drugima nešto svoje (misli, snove, sudbinu)
 - 5. strofa – smatramo da smo bolji od drugih - osjećaj vlastite vrijednosti
 - 6. strofa – svi smo isti, isto se ponašamo u zloči i radosti,
 - istu sudbinu “nosimo” – zajednička nam je sudbina
 - 7. strofa – čovjek je dio svemira: ... „*Ja sam u nekom tamo neznancu, i na zvijezdi dalekoj, raspreden...*”
 - 8. strofa – svijest o vlastitoj individualnosti: “*Ja sam ipak ja, svojeglav*

-Tin Ujević - pjesnik, prevoditelj, eseist, kritičar, boem

- najznačajnija i najoriginalnija ličnost hrvatskog pjesništva 20.st.
- rođen je u Vrgorcu 1891.g., a umro u Zagrebu 1955.
- OŠ završio je u Makarskoj, a gimnaziju u Splitu
- 1909. u Zagrebu upisuje Filoz. fakultet (1. put se pojavljuju u knjiž. sonetom „Za novim vidicima“)
 - za života boravio je u Parizu, Beogradu, Sarajevu, Splitu, Zagrebu
 - zbirke pjesama: *Lelek sebra* (1920.), *Kolajna* (1926.), *Auto na korzu* (1932.), *Ojađeno zvono* (1933.) , *Žedan kamen na studencu* (1954.).
 - osnovni motivi njegovih pjesama: patnja, osamljenost, žena, ljubav
 - stvaralačke faze: a) rane pjesme – nastaju pod utjecajem Matoša (pisane sonetom)
 - prevladavaju domoljubni, pejzažni i intimni motivi
 - b) prva faza - zbirke nastale u Parizu (*Lelek sebra*, *Kolajna*), prožete samoćom, patnjom i ljubavlju (utjecaj Baudelairea), pisane sonetom
 - c) druga faza – okreće se misaonoj poeziji (teme: čovjek i njegovo stvaranje, priroda)
 - zastupljen je slobodan stih (*Auto na korzu*, *Ojađeno zvono*)
 - d) treća faza – donosi pjesnikovo mirenje sa svijetom i samim sobom (*Žedan kamen na studencu*)

Tin Ujević

„Božanska ženo, gospo nepoznata“ (IX.)

- iz zbirke pjesama *Kolajna* (kolajna – ogrlica)
- lirska ljubavna pjesma
- tema: nedostignost voljene žene
- motivi: božanska žena, gospa nepoznata, strepnja, zlato, srce, sunce, mjesec
- pjesnik se obraća nepoznatoj ženi (plod njegove mašte)
- čezne za ljubavlju, stperi od siline osjećaja i od ženine ljepote
- simbolika ženskog imena Beata (Blažena) – donijela bi mu blaženstvo i sreću
- ostaje mu samo san i sveprisutno pitanje: tko je ona, što je ona, gdje je ona?
- pjesnički oblik: sonet
- rima: abba abba cdd cdd
- stih: jedanaesterac
- uzori: Petrarca, trubaduri, Matoš
- stilska sredstva:

*retoričko pitanje – ...“ dokle, i kamo mene misliš vući?“...

*metafore: zlatni zvezkir – njegova ljubav
beščutna vrata – njeno srce

Tin Ujević “Visoki jablani”

- iz zbirke pjesama “Auto na korzu”
- lirska misaona pjesma
- tema: uloga pjesnika u društvu

suprotnost:

oni

mi

<i>visoki jablani (pjesnici, umjetnici)</i>	- <i>obični „mi“ („prizemni“ ljudi)</i>
<i>šire obzore svijeta</i>	- <i>uskogrudni (ograđenih nazora)</i>
<i>snažni (zahvaljujući patnji)</i>	- <i>slabi, nemoćni</i>
<i>imaju polet orlova (polet u umjetničkom stvaranju)</i>	- <i>rezignirani (bezvoljni, ravnodušni)</i>
<i>vođe za slobodu prava (glasni, bune se, usamljeni)</i>	- <i>nенаметљиви, тихи, „nestali“ у маси</i>
<i>teže ka višim oblicima života (“u visine”)</i>	- <i>teže ka materijalnom („u dolini“)</i>

- pjesnici su ti koji prepoznaju ljudsku patnju, sve ljepote ovoga svijeta
- ljudi nisu svjesni njihove ulogu u društvu
- pate zbog toga što ne mogu ostale uzdignuti do svojih visina, oni su neshvaćeni i neprihvaćeni od tzv. običnih ljudi
- kraj pjesme: pesimizam – ljudi ne čitaju poeziju
- „samo zvijezde, samo zvijezde“ – težnja za višim oblicima života
- strofe imaju nejednak broj stihova
- ritam pjesme: usporen – postignut prebacivanjem

FRANZ KAFKA „PREOBRAŽAJ“ (njemačka avangarda)

MODERNISTIČKI POKRETI (svjetska književnost)

I. razdoblje (1914.- 1929.)

- javljaju se mnogi pokreti koji će obilježiti europsku i svjetsku književnost

1. EKSPRESIONIZAM (fr. expression – izričaj, izraz)

- javlja se 1910. g. u Njemačkoj

- značajke: a) pisci izražavaju svoje unutarnje stanje

b) teme: osamljenost, smrt, strah, pobuna

c) dominiraju lirika i drama

d) stil pisanja: slobodan stih, škrtost u izrazu, česta uporaba glagola

- 1911.g. počinje izlaziti časopis **“DER STURM”**

- predstavnici: **Georg Trakl** [Georg], **Gottfrid Benn**

2. FUTURIZAM (lat. futurus – budući)

- javlja se 1909. u Italiji i Rusiji

- značajke: negiranje tradicije, buntovnost, veličanje nacionalne snage, rata; slave brzinu, strojeve

- predstavnici: **Filippo Marinetti** (Italija) i **Vladimir Majakovski** (Rusija)

3. DADAIZAM (značenje riječi DADA povezuje se s dječjim tepanjem)

- javlja se u Zurichu 1916.g.

- negira društvo i njegove običaje, tradiciju i umjetnost

- gl. predstavnik: **Tristan Tzara** [Dzara]

4. NADREALIZAM (iznad realnog)

- javlja se 1920.g. u Francuskoj

- značajke: spontanost u izrazu, automatsko iznošenje misli

- gl. predstavnik: **Andre Breton**

5. IMAŽINIZAM (fr. image– slika)

- javlja se u Engleskoj (1909.) i Rusiji (1919.)

- gl. predstavnik u Rusiji: **Sergej Jesenjin**; u Engleskoj: **Ezra Pound**

- pisci zahtijevaju potpunu slobodu pri izboru teme, izbjegavaju sve nejasno i mistično, pišu jednostavnim stilom

6. SOCIJALISTIČKI REALIZAM

- javlja se u Rusiji oko 1917.g.; začetnik – **Maksim Gorki**

- teme su iz svakodnevnog života

- svrha pravca: stvaranje umjetničkih djela koja će odgojno djelovati na “narodne mase”

7. EGZISTENCIJALIZAM (fr. existence – postojanje)

- javlja se u Njemačko i Francuskoj poslije 1. svj. rata

- temelji se na filozofiji egzistencije (čovjek sam mora osmisli svoju egzistenciju)

- glavni predstavnik: Jean- Paul Sartre [Žan-Pol Sartr]

8. MODERNO PJESNŠTVO

- pjesme su prepune simbola, skrivenih značenja i pesimizma
- **predstavnici:** Reiner Maria Rilke, Sergej Jesenjin, Pablo Neruda Federico Garcia Lorca

9. MODERNA PROZA - napušta sve tradicionalno

- prikazuje se unutarnji psihički život likova (unutarnji monolog)
- predstavnici: **Virginija Woolf** [Vulf], **Marsel Proust** [Prust], **James Joyce** [Džejms Džojs], **Thomas Mann**

10. MODERNA DRAMA – izbjegava se tradicionalni dramski zaplet

- najznačajniji pisac: Luigi Pirandello [Luiđi]
- osnovna tematika njegovih drama: besmislenost života

- PREOBRAŽAJ - pripovijetka

- preobrazba – temeljita promjena nastala tijekom dužeg vremena (metamorfoza)
- **preobražaj** – velika, vidljiva promjena oblika
- preobražaj - fizički (promjena oblika - Gregor Samsa postaje kukac)
 - psihički (promjena u samom Gregoru - razmišljanje o samom sebi i svom životu)
- tema: odnos pojedinca i obitelji
- glavni lik:

Gregor Samsa - trgovачki putnik, sve teže podnosi posao, putovanja

- jednog jutra probudio se preobražen u golemom kukca
- promijenio se i fizički i psihički, zadržao je ljudsku svijest
- svoju preobrazbu doživljava gotovo normalno
- njegova preobrazba uvodi pomutnju u kući
- nadao se da će se obitelj brinuti za njega
- prvih dana bolesti njeguje ga sestra, a mati se nada da će ozdraviti
- odnos obitelji svakim danom je sve gori (za njih je on strano tijelo)
- dolazi do preobrazbe i u obitelji: svi ukućani rade
- Gregor gubi mogućnost govora i priliku da objasni da u njemu još uvijek živi njihov sin i brat
- u njemu nema pakosti niti pobune, osjeća se krivim, odobrava nehumane postupke svojih ukućana
- njegova smrt svima donosi olakšanje

- Kafka u pripovijetci govori: - o poremećenosti odnosa unutar obitelji

- o osamljenosti
- o otuđenosti
- o tjeskobi
- o nehumanosti

- apsurdnim motivom preobražaja Kafka se koristi kako bi izrazio odnos obitelji prema pojedincu i na taj način pokazao položaj pojedinca u društvu

Franz Kafka (Prag, 1883. – Prag, 1924.) – austrijski pripovjedač, rođen u obitelji njemačkih Židova
- djetinjstvo provodi pod nesmiljenim autoritetom oca, što će ostaviti neizbrisiv trag na njegovoj

- osjetljivoj psihi i slabom tjelesnom ustroju
- za života je objavio tek nekoliko pripovijetki, među njima i Preobražaj, 1915., dok je većinu svojeg opusa oporučno namijenio spaljivanju
 - njegovu knjiž. ostavštinu spasio je i kasnije objavio Max Broder: romani - Proces, Amerika, Dvorac; Pisma Mileni i dr.; pripovijetka: U izgradnji kineskog mosta.
 - Kafkin opus sadrži elemente ekspresionizma: osjećaj straha, i usamljenosti protiv društvenog mehanizma koji ugrožava slobodu pojedinca i zahtjeva slijepo pokoravanje
 - u njegovim djelima ima elemenata nadrealizma: halucinantne vizije.
-

MIROSLAV KRLEŽA „GOSPODA GLEMBAJEVI”

RAZDOBLJE U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI

OD 1929. DO 1952.

- razdoblje socijalno-psihološkog realizma
- književnost se razvijala u vrlo složenim prilikama (II. svj. rat, socijalne krize)
- smrću U. Donadinija i A.B. Šimića gasi se pokret ekspresionizma
- pisci se ponovo vraćaju realizmu (razlozi – politička i gosp. kriza, te soc.problemi)
- 1928.g. lijevo orijentirana hrv. inteligencija želi stvoriti tzv. *socijalnu literaturu*, odnosno književnost koja će se baviti socijalnom tematikom
- Stevan Galogaža i nekolicina ljudi okupljaju se oko čas. „**Kritika**”
- traže da književnost rješava društveno - političke probleme zanemarujući pritom umjetničku stranu književnosti – da ima utilitarnu zadaću (korisnu)
- ideje utilitarne književnosti propagirali su časopisi: „*Književnik*”, „*Literatura*”, „*Kultura*” i „*Izraz*”
- tome se suprotstavio M. Krleža, također ljevičar, jer smatra da je književnost umjetnost, a ne sredstvo socijalnopolitičke borbe („*sukob na knjiž. ljevici*”)
- početak njegova otpora započinje s **Predgovorom podravskim motivima Krste Hegedušića** (predgovor je napisao za mapu Hegedušićevih grafičkih crteža)
- pored soc. problema, glavna tema proznih djela je i opis psihičkog života likova
- pisci se zalažu za slobodu u umjetničkom stvaranju
- u hrv. književnosti toga 30-tih i 40-tih g. očituje se nekoliko tipova proze:
 - 5.) *realistično – humoristička* (*S. Kolar*)
 - 6.) *psihološko – realistička* (*M. Begović*)
 - 7.) *kritičko – realistička* (*A. Cesarec*)
 - 8.) *esejističko – filozofska* (*M. Krleža*)

- romanopisci i pripovjedači u svoja djela unose zavičajni ambijent i zavičajni govor (**Krleža** – Zagreb, **I.G. Kovačić** – Gorski kotar, **S. Kolar** – moslavačku sredinu)
- u pjesništvu se javljaju:
 - 1.) *intimni motivi* – **Ujević, Cesarić, Tadijanović**
 - 2.) *socijalni motivi* – **Cesarić, Nikola Šop**
 - 3.) *religiozni motivi* – **Nikola Šop, Đuro Sudeta**
 - 4.) *pejzažni motivi* – **Tadijanović, Cesarić**
 - 5.) *misaoni motivi* – **Ujević, Cesarić**
- procvat dijalektalne lirike :
 - ◆ čakavski pjesnici: **Mate Balota** („Dragi kamen“) i **Drago Gervais** („Čakavski stihovi“)
 - ◆ kajkavski pjesnici: **I.G. Kovačić** („Ognji i rože“) i **Nikola Pavić** („Popevke“)

O piscu

- Miroslav Krleža - pisac, pjesnik, dramaturg, eseijist
- najveći hrvatski pisac 20. stoljeća
- rodio se 7. srpnja 1893. u Zagrebu
- u književnosti se javlja 1914. g. dramom Legende
- 1950. g. imenovan je ravnateljem Leksikografskog zavoda u Zagrebu
- umro je 29. prosinca 1981.g. u Zagrebu
- književno stvaralaštvo:
 - 1.) poezija – u početku ekspresionist
 - najveći poetski ostvaraj - Balade Petrice Kerempuha
 - 2.) proza - Krlezini su romani pisani bujnim stilom i jezikom, puni novotvorenicu i složenica, bogati eseističkim odlomcima
 - 3.) drama
 - govore o ljudskom postojanju, umjetnosti, politici i povijesti.
 - najznačajniji romani su: Povratak Filipa Latinovicza, Banket u Blitvi, Na rubu pameti, Zastave

- prva drama iz trilogije o Glembajevima (U agoniji, Leda)
- vrijeme radnje: neposredno pred 1.svj. rat;
- mjesto radnje: Zagreb
- tema: ekonomsko i moralno propadanje obitelji Glembay
- likovi:
 - Ignjat Glembay** - bankar i industrijalac, direktor firme “Glembay Ltd.”
 - barunica Castelli-Glembay (Charlotte)** - druga supruga Ignjata Glembaja
 - Leone Glembay** - sin Ignjata Glembaja iz prvog braka
 - slikar, dr. filozofije, vrijeme provodi po europ. metropolama
 - opterećen svojim porijekлом i majčinom tragedijom
 - želi se riješiti tog glembajevskog u sebi
 - sestra Angelika Glembay** - dominikanka (časna sestra), pravim imenom Beatrix
 - udovica starijeg Glembajevog sina Ivana
 - Alojzije Silberbrant** – dr. teologije, kućni učitelj barunićina sina i njezin ljubavnik
 - Puba Fabriczy-Glembay** - pravni savjetnik firme “Glembay”

Titus Fabriczy-Glembay – Pubin otac, Glembajev rođak
Oliver Glembay – sin barunice Castelli i Ignjata

- drama započinje proslavom obljetnice firme “Glembay Ltd.” kojoj prisustvuje i Leone
- po povratku Leone otkriva zagušljivu atmosferu u kući svoga oca i uviđa novu dramu u kojoj će ispaštati njegov otac
- pokušava spriječiti tragediju, ali stjecajem okolnosti ubrzava njen kraj
- sukob s ocem: zbog majčine smrti te otkrivanja baruničinog razvratnog života
- 3. čin - sukob između Leona i barunice Castelli
- baruničino priznanje – svjesno je unovčila svoje godine provedene u kući Glembay
- završetak: baronica otkriva financijsku propast svoga muža, ali i propast svoje imovine
- bijesna što je ostala bez novca, ponavlja riječi grofice Barboszy „da su svi Glembajevi ubojice i varalice” – u naletu bijesa ubija ju škarama (vidi u noj sve ono glembajevsko)
- iako je poricao svoju pripadnost Glembajevima, ipak u njemu prevladava glembaj. krv

OBITELJ GLEMBAY

Privid (iluzija)	Stvarnost (istina)
- bogatstvo	- lažljivci
- ljepota	- kradljivci
- moć	- ubojice
- sreća	- varalice

- potvrđena je legenda barunice Barboczy: Leone je ubojica, Ignjat varalica, baronica bludnica i ubojica,
Oliver razbojnik
- sve glembajevske krize rješavaju se rasipništvom, ludilom, ubojstvima i samoubojstvima

Ranko Marinković **“Kiklop”**

DRUGA MODERNA

- razdoblje u književnosti od 1952. do 1969. g.
- naziv „druga moderna”- zbog sličnosti s modernom iz razdoblja od 1892. do 1914. (mnoštvo stilova, usmjerenost na europsku i svjetsku književnost)
- prijelomna godina u poslijeratnom razdoblju je 1952.g.
- dolazi novi naraštaj pisaca rođenih između 1920. i 1930. koji su hrv. književnost doveli do preporoda (književnost je od 1945. do 1952. bila vezana za politiku)
- počeli su se okupljati oko čas. „KRUGOVI” koji je pokrenut 1952.g. (urednik Vlatko Pavletić)
- poetiku „krugovaša” najbolje izražava krilatica V. Pavletića – „*Neka bude živost.*”

- „krugovaši“: ☺ žele slobodu u umjetničkom stvaranju
 - ☺ ne prihvataju nikakve konvencije ni pravila
 - ☺ ne prekidaju s književnom tradicijom (uzori: Matoš, Šimić, Ujević)
 - ☺ otvaraju se prema europskoj i svjetskoj književnosti
- u razdoblju ”krugovaša“ (1952.-1958.) najzastupljenije je pjesništvo
- poezija “krugovaša” govori o htijenjima i željama, te o problemima našeg čovjeka (u poeziju prodire govor ulice - slang)
- pjesnici: Jure Kaštelan, Vesna Parun, Josip Pupačić, Slavko Mihalić, Ivan Slamnig, Vesna Krmpotić, Slavko Mađer, Nikola Miličević, Mak Dizdar,
- u razdoblju 50-ih i 60-ih god. svoje zbirke pjesama objavljuju istaknuti pjesnici poput : Ujevića, Cesarića i Tadijanovića
- najzastupljenije prozne vrste su novela i roman
- najčešće teme su: ratna problematika te opis psihičkog života intelektualaca
- pisci: Vjekoslav Kaleb (*Divota prašine*), Vladan Desnica (*Proljeća Ivana Galeba*), Petar Šegedin (*Djeca božja*), Mirko Božić (*Kurlani*), Slobodan Novak (*Mirisi, zlato i tamjan*), Ranko Marinković (*Ruke, Glorija, Kiklop*)

- godine 1961. počinje izlaziti novi čas. „RAZLOG“ (izlazi do 1968.; književnici - razlogovci)
- časopis je promicao poeziju i kritiku
- razdoblje “razlogovaca” traje od 1961. - 1968.g.
- „razlogovaci“ su: Danijel Dragojević, Dubravko Horvatić, Zvonimir Majdak, Ante Stamać
- na poeziju “razlogovaca” velik utjecaj imala je filozofija egzistencijalizma
- tematika: egzistencijalni problemi, beznađe, urbani život
- proza je slabije zastupljena
- stariji pisci u tom razdoblju stvaraju svoja velika djela: **R. Marinković „Kiklop”**, S. Novak „Mirisi, zlato i tamjan”, M. Krleža „Zastave”
- ostali časopisi: *Književnik* (1959.-1961.), „Umjetnost riječi” (1957. – izlazi i danas)

-
- **KIKLOP** - moderni roman (razlomljena struktura, opis psih. života likova, unutarnji monolog)
 - **simboličan naslov** – kiklopi – jednooki divovi iz grč. mitologije (najpoznatiji je Polifem), ljudski animalnost
 - vrijeme radnje: predratno i ratno doba (od 1939. do 1941.)
 - mjesto radnje: Zagreb
 - tema: rat i njegove posljedice u čovjekovu životu
 - likovi: **Melkior Tresić (Eustahije, Kior)** – moderni Odisej koji se odupire ratu (kiklopu)
 - intelektualac, prof. filozofije, novinar, kazališni i filmski kritičar; opsjednut strahom od rata i smrti
 - izglađnjuje se kako bi izbjegao mobilizaciju
 - dane provodi u kavanama i ispraznim intelektualnim razgovorima
 - ljubuje s Enkom, žudi za Vivijanom
 - ne snalazi se u surovom svijetu vojarne – spas vidi u bolnici
 - dospijeva i u ludnicu iz koje je otpušten i proglašen nesposobnim za vojsku
 - vraća se u opustošen grad
 - prijavljuje se u vojsku kako bi pronašao smisao svog postojanja, no odbijaju ga
 - slomljen i razočaran puže prema zoološkom vrtu (Zoopolis) simbolično pokazujući čovjekov pad od humanog bića do četveronošca sposobnog samo za golo prezivljavanje

Maestro (Ludi Kukac) - urednik gradske rubrike, pijanac

- ubila ga električna energija; svoje tijelo prodao je anatomskom institutu

Ugo (Parampion) – novinar, šaljivdžija, ženskaroš

Atma (Adam) – Melkiorov susjed, kiromant (čita budućnost iz dlana)

Vivijana – žena Melkiorovih snova

Enka – Melkiorova ljubavnica, razmažena bogatašica, bludnica

Don Fernando – novinar

Čičak, Major, Krele

- roman možemo podijeliti na tri tematske cjeline:

- 1.) Melkiorov život prije odlaska u vojsku
- 2.) Melkiorov život u vojski, bolnici i ludnici
- 3.) Melkiorov život nakon izlaska iz ludnice

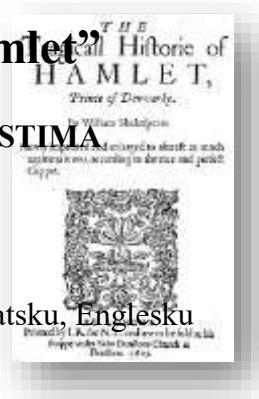
- naslov upućuje na **intertekstualnost** (utjecaj jednog knjiž. djela na drugo): rat kao suvremeni kiklop Polifem koji prijeti čovjeku

- unatoč jedinstvenoj radnji u Kiklopu možemo uočiti 3.razine:

- 1.) realistička – predratni intelektualni svijet usredišten u gostionicama
- 2.) arhetipska (prauzor) – pojava mitoloških ličnosti – kiklop, Odisej, Menelaj
- 3.) onirička (onirizam – stanje duha slično snu) – drama o sudbini brodolomaca s broda Menelaj

William Shakespeare (1564. – 1616. “Hamlet”

RENESANSA U EUROPSKIM KNJIŽEVNOSTIMA

- franc. **renaissance** – ponovno rođenje, preporod, novi pogled na svijet
- razdoblje u europ. kulturi od kraja 14. do početka 17.st.
- nastala je na tlu Italije, a zatim se proširila na Španjolsku, Francusku, Hrvatsku, Englesku
- to je razdoblje velike želje za znanjem i umjetničkim izražavanjem
- pravi procvat doživljava u 16.st.
- umjetnost se potpuno okreće čovjeku i svjetovnim motivima (a ne religioznim)
- književnost je stvarana na narodnim jezicima
- ponovno se pojavljuju davno zaboravljeni oblici: ep, lirska pjesma, komedija, drama
- tematika: čovjeka; njegova tjelesna i duhovna snaga
- renesansni čovjek je:
 - 1. **optimističan**
 - 2. **kritičan prema svijetu**
 - 3. **realan**
 - 4. **aktivan (želja za znanjem)**
 - 5. **hedonist (uživa u ovozemaljskom životu)**
 - 6. **homo univerzales (svestran čovjek)**

- predstavnici: **Ludovico Ariosto, Francois Rabelais , Miguel de Cervantes , William Shakespeare**

- Ariosto, najveći tal. renesansni pisac, svojim je likovima u epu „Bijesni Orlando” dao osobine renesansnog čovjeka

- Shakespeare je u svoje djela nastojao unijeti stvarni život („Hamlet”; „Romeo i Julija”)

- Rabelais u svom romanu „Gargantua i Pantagruel” zagovara novovjekovni način života
- Cervantes u svom romanu „Don Quijote” govori o mašti i zbilji

- SHAKESPEARE - engleski pjesnik i dramatičar.

- najveći tragičar svih vremena

- tragedija u 5 činova

- mjesto radnje: Danska

- vrijeme radnje: početak 17. st.

- tema: Hamletovo traganje za istinom

- osnovni motiv: osveta

- likovi:

Hamlet - danski kraljević, pokušava otkriti tko mu je ubio oca (glumi ludilo)

- razapet između unutrašnje senzibilnosti i grubosti vanjskog svijeta

- duboko je razočaran u svijet, ljude i u sve vrijednosti u koje je do tada vjerovao – postaje pesimističan

- osveta postaje jedini smisao njegova života

- tip renesansnog čovjeka: istraživački duh, vjeruje samo činjenicama, kritičan

Klaudije - danski kralj, Hamletov stric i očuh, pohlepan, ubio Hamletova oca

- naručuje Hamletovo ubojstvo

Gertruda - danska kraljica, Hamletova majka

Polonije - kralj komornik (savjetnik) i glavni državni tajnik, kraljev doušnik

Ofelija - Polonijeva kći i Hamletova ljubav

Laert - Polonijev sin

Horacije – Hamletov prijatelj

- Shakespeareova tragedija raspravlja o pravdi i krivnji, o životu i smrti, o ljubavi i mržnji, o vjernosti i izdaji
- Hamletovo razmišljanje o životu i smrti – trpjeti ili ne trpjeti

- “Bit ili ne biti – to je pitanje!
*Je l' dičnije za ljudski um sve praćeke
I strjelice silovite sudbine
Podnosit il zgrabit oružje,
Oduprijet se i moru jada kraj
Učinit? Umrijet- usnut, ništa više!
I usnuvši dokončat srca bol
I prirodnih još tisuć potresa...*”

- } - Hamlet se dvoumi između života i smrti: je li hrabrije podnosići životne nedaće ili umrijeti i riješiti se patnje
- nije siguran što ga čeka nakon smrti te odlučuje živjeti

Dramski sukobi:

1. SUKOB: HAMLET-KLAUDIJE

- Klaudije je ubojica koji mora biti kažnjen
- vladavina se temelji na spletkama

2. SUKOB: HAMLET-MAJKA

- prezire majku zbog braka sklopljenog s Klaudijem
- odraz njegovog razočarenja majkom može se vidjeti u njegovom odnosu prema Ofeliji koju na kraju dovodi do ludila i tjera u smrt

3. SUKOB: HAMLET-ČOVJEK/SVIJET

- Hamlet živi u nesavršenom svijetu u kojem vladaju nepravda, zavjera, licemjerje, laž, preljub, ubojstvo
 - u monologima Hamlet razmišlja o osnovnim pitanjima ljudske egzistencije: o odnosu pravde i krivnje, života i smrti, ljubavi i mržnje, vjernosti i izdaje -> Hamlet je duboko razočaran svijetom i čovjekom
-

SOFOKLO “ANTIGONA”

KLASIČNA KNJIŽEVNOST

- lat. *classicus* – uzoran
- razdoblje od 8. st. prije Krista do 5. st. poslije Krista
- naziva se i antička književnost (antička – stara)
- dijeli se na: 1.) staru grčku književnost
 - 2.) staru rimsку književnost

1.) grčka književnost

- razdoblje klasične knjiž. započinje Homerovim epopejama: *Ilijadom i Odisejom*
 - u 5. st. pr. Krista razvila se tragedija iz obreda posvećenih bogu Dionizu
 - najveći grč. tragičari su: Eshil (*Okovani Prometej*)
Sofoklo (*Antigona, Kralj Edip*)
Euripid (*Elektra*)
 - najznačajniji pjesnici: Aklej, Sapfa, Pindar
- *značaj grč. književnosti: razvoj sva 3 književna roda: lirskog, epskog i dramskog

2.) rimska književnost

- nastavak na staru grč. književnost – do savršenstva dovedena komedija
 - Plaut – najznačajniji rim. komediograf (komedija *Škrtac* – uzor mnogim piscima)
 - posebno je zastupljeno pjesništvo
 - najznačajniji pjesnici: Vergilije, Katul, Horacije, Ovidije
- *značaj rim. književnosti: nisu stvorene nove književne vrste, nego su do savršenstva dovedene postojeće knjiž. vrste

- SOFOKLO - najveći grčki tragičar
- tragedija u 7 činova
- TRAGEDIJA – dramska vrsta u kojoj glavni lik smrtno stradava
- vrijeme radnje: 444. pr. Krista;
- mjesto radnje: Teba
- tema: sukob pojedinca (Antigone) i vlasti (Kreonta
- likovi:

ANTIGONA - Edipova kći (Edip - bivši kralj Tebe koji se nakon osobne tragedije oslijepio i otišao iz Tebe) odvažna, hrabra, suprotstavila se vlasti

- prati ju očevo prokletstvo (Edip je u neznanju ubio vlastitog oca Laja i oženio se vlastitom majkom Jokastom)
- pokopala je brata Polinika iako je Kreont zabranio njegov pokop
- sestrinska ljubav i religiozna obveza (pokojnika se mora prekriti zemljom kako bi mu duša našla mir u podzemnom svijetu - Hadu) ne dopuštaju joj da bratovo tijelo ostavi divljim psima – božanski zakon važniji joj je od zemaljskog
- njena propast je neizbjegljiva: ako ne sahrani brata, krši božanski zakon, a ako ga sahrani, krši ljudski
- kazna koja slijedi: živu su je zatvorili u kraljevsku grobnicu
- na kraju si oduzima život kako bi si prikratila muke

KREONT - tebanski kralj, Antigonin ujak, tiranin

- izdaje naredbu da će onaj tko sahrani Polinika biti osuđen na smrt (Polinik se borio protiv Tebe) – tom naredbom izaziva gnjev bogova

IZMENA - Antigonina sestra, plaha, mirna, pokorava se Kreontovoj naredbi

HEMON - Kreontov sin, Antigonin zaručnik

- pokušava spasiti Antigonu, no pronalazi je mrtvu
- u očajanju oduzima si život

EURIDIKA - Kreontova žena, ubija se saznavši za tragičnu sinovu smrt

ETEOKLO I POLINIK - Antigonina i Izmenina braća, pogibaju u borbi za prijestolje

TIRESIJE – tebanski prorok, proriče Kreontu tragediju

- tragediju pokreće sukob između Antigone i Kreonta - imaju različit sustav vrijednosti:

ANTIGONA

1. važniji joj je božanski zakon
(time krši zemaljski zakon)
2. na prvom mjestu joj je obitelj
(ljubav prema bratu)
3. vodi je ljubav

KREONT

1. važniji mu je zemaljski zakon
(time krši božanski zakon)
2. na prvom mjestu mu je domovina
(mržnja prema neprijatelju)
3. vodi ga mržnja